

สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์

สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ เป็นสมาคมทางวิชาชีพของกลุ่มบุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นบรรณารักษ์ในห้องสมุดประเภทต่าง ๆ และกลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์และสนเทศศาสตร์ในสถาบันการศึกษา

ความคิดในการจัดตั้งสมาคมนั้นเริ่มมาจากการจัดตั้ง “ชมรมบรรณารักษ์” ของคณะผู้เข้ารับการอบรมวิชาการจัดห้องสมุด ซึ่งจัดโดยห้องสมุดสำนักข่าวสารอเมริกัน ในระหว่างปี พ.ศ. 2493 - 2495 โดยมีนางสาวแมรี แองเกลมายเออร์ (Miss Mary Anglemyer) บรรณารักษ์ห้องสมุด สำนักข่าวสารอเมริกันเป็นผู้แนะนำ

ต่อมาปี 2494 มูลนิธิฟูไลโบรท์ได้ส่งผู้เชี่ยวชาญคือ ดร. แฟรนเชส แลนเดอร์ สเปน (Dr. Frances Lander Spain) มาช่วยสอนวิชาจัดห้องสมุดที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นักศึกษาที่เข้ารับการอบรมในขณะนั้นได้ร่วมกับกลุ่มผู้เข้าอบรมจากสำนักข่าวสารอเมริกันก่อตั้งเป็น “ชมรมห้องสมุด” ขึ้น เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และเพื่อช่วยกันพัฒนางานห้องสมุดให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

ในปี 2495 กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีโครงการปรับปรุงส่งเสริมงานห้องสมุดประชาชน การนี้ย่อมต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย รวมทั้ง “ชมรมห้องสมุด” ด้วยจึงได้มีการเปลี่ยนแนวคิดจากการตั้งชมรมห้องสมุดเป็นก่อตั้งสมาคมทางวิชาชีพ คณะชมรมห้องสมุดจึงมอบหมายให้กรรมการชมรม 4 ท่าน คือ ม.ร.ว. จีรวัดน์ จักรพันธ์ นายสุข พงษ์สัจฉิตย์ นายบวร ธีมากร และนายเชื้อ ปริญญาวัชร เป็นผู้ดำเนินการขออนุญาตต่อสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ และกรมตำรวจ และได้รับอนุญาตเมื่อ 11 ตุลาคม 2497

ที่ทำการของชมรมหรือสมาคมนั้นในระยะแรกไม่มีที่ทำการเป็นของตนเอง ต้องอาศัยสถานที่ของหน่วยงานอื่น ๆ ไปพลาง กล่าวคือเริ่มแรกที่เป็นชมรมห้องสมุดนั้นได้ใช้ที่

ทำงานของกรมการเป็นที่ประชุมปรึกษาหารือ เช่น ที่ห้องสมุดคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยซึ่ง ม.ร.ว. จีรวัดน์ จักรพันธ์ ประจำอยู่ หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งนางสาวสุทธธิดา อัมพันวงศ์ กรรมการผู้ก่อตั้งคนหนึ่งทำงานอยู่เป็นต้น

พอได้รับอนุญาตก่อตั้งเป็นสมาคมแล้วได้ใช้อาคารเลขที่ 700 ตรงข้ามกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นที่ทำการ 25 มกราคม 2500 ได้ย้ายจากเลขที่ 700 ไปอยู่ที่ตึกอนุสาวรีย์ ตรงข้ามกับโรงเรียนช่างก่อสร้างอุเทนถวายเพราะสถานที่เดิมขอขึ้นค่าเช่า

31 มกราคม 2502 ย้ายไปอยู่ที่ตึกสโมสรนิสิตเก่า จุฬาฯ ตรงข้ามกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเพราะสถานที่เดิมจะถูกรื้อทิ้ง

ปี พ.ศ. 2506 ย้ายที่ทำการไปอยู่ที่ตึกอรรถกฤตยาคารหน้าวัดบวรนิเวศ บางลำภู เพราะสถานที่เดิมจะถูกรื้อทิ้งปรับปรุงใหม่

ปี พ.ศ. 2517 ย้ายที่ทำการไปอยู่ในบริเวณหอสมุดแห่งชาติเป็นการชั่วคราว เพราะตึกอรรถกฤตยาคารรื้อทิ้งสร้างใหม่ และไม่มีนโยบายให้สมาคมฯ ใช้สถานที่ต่อไปอีก

1 มีนาคม 2519 ได้ย้ายจากที่ทำการชั่วคราวในหอสมุดแห่งชาติไปอยู่ที่อาคารพาณิชย์ เลขที่ 273 - 275 ถนนวิภาวดีรังสิต สามเสนใน กรุงเทพฯ 10400 ซึ่งเป็นอาคารเช่ากำหนด 30 ปี

วัตถุประสงค์

สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ จัดตั้งขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในธรรมนูญ ดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมความสามัคคีและการสงเคราะห์ซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิก
2. ส่งเสริมและเผยแพร่วิชาบรรณารักษศาสตร์ การศึกษา และวัฒนธรรม

3. ส่งเสริมสถาบันห้องสมุดทั่วราชอาณาจักรเพื่อให้
พัฒนาถาวร

4. แลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นและประสบการณ์
กับสมาคมห้องสมุดอื่น ๆ ทั้งในและนอกราชอาณาจักร

5. รักษาผลประโยชน์และส่งเสริมฐานะของเจ้าหน้าที่
ห้องสมุดให้ก้าวหน้ามั่นคง

6. รับผิดชอบและให้คำแนะนำในการจัดห้องสมุดแก่
บุคคล นิติบุคคล องค์กร หรือสถาบันต่าง ๆ

7. เป็นแหล่งกลางสำหรับการสนับสนุนจากบุคคล
นิติบุคคล องค์กร หรือสถาบันต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์
ประสงค์ของสมาคม

8. ไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง

การเงินของสมาคม

การบริหารงานของสมาคมห้องสมุดฯ ย่อมต้องใช้
เงินเป็นปัจจัยสำคัญ นับแต่ก่อตั้งสมาคมมา สมาคมฯ มี
แหล่งเงินอุดหนุนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. เงินช่วยเหลือ ระยะเวลาที่ก่อตั้งสมาคมฯ นั้นได้
รับเงินช่วยเหลือจากมูลนิธิเอเชีย ติดต่อกันเป็นเวลา 22
ปีเศษ เงินส่วนใหญ่เข้ามาเป็นค่าใช้จ่ายในโครงการต่าง ๆ
และเป็นเงินเดือนของเลขานุการบริหารมูลนิธิเอเชียได้งด
การช่วยเหลือโดยเด็ดขาดเมื่อปี พ.ศ. 2519 รวมเป็นเงินที่
ช่วยเหลือประมาณ 4 ล้านบาท

2. เงินช่วยเหลือในลักษณะเงินทุน เช่น ยูเนสโก
(UNESCO) ให้ทุนจัดนิทรรศการหนังสือเด็กและผู้เยาว์ โดย
นำไปแสดงทั่วราชอาณาจักร ให้ทุนไปจัดนิทรรศการหนังสือ
ไทยในงานนิทรรศการหนังสือระหว่างชาติที่ยุโรป ให้ทุนจัด
การประชุมระหว่างชาติของบรรณารักษ์ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ครั้งที่ 4 ที่กรุงเทพฯ ปี 2521 และมูลนิธิริอ็อกกี
เฟลเลอร์ ห้องสมุดสมาคมนักเรียนเก่าอเมริกัน (A.U.A.)
และห้องสมุดอังกฤษ (British Council) ประเทศไทยให้ทุน
คณะกรรมการไปศึกษา ในด้านห้องสมุดในต่างประเทศ
เป็นต้น

3. เงินช่วยเหลือจากสถาบัน องค์กรต่าง ๆ ภายใน
ประเทศ เช่น ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารออมสิน ร้านหนังสือ

บริษัทห้างร้านต่าง ๆ และบุคคลในวงการศึกษาวงการธุรกิจ
ที่เห็นความสำคัญของงานห้องสมุดได้ช่วยบริจาคเงินช่วยเหลือ
เป็นครั้งคราว มากบ้างน้อยบ้างแก่สมาคม ซึ่งสมาคมฯ
ก็ได้นำมาใช้จ่ายดำเนินการมาจนถึงปัจจุบัน

4. เงินจากการลงทะเบียนเข้าประชุมหรือสัมมนา
ที่ทางสมาคมฯ จัดขึ้น

5. เงินค่าสมาชิกที่สมาชิกต้องชำระบำรุงสมาคมเป็น
รายปี หรืออาจจะชำระแบบตลอดชีพก็ได้

6. เงินกำไรจากการบริการจัดทำคู่มือพิมพ์ อุปกรณ์
ห้องสมุดตามมาตรฐานสากลให้แก่ห้องสมุดต่าง ๆ ทั่ว
ประเทศ

กิจกรรมของสมาคม

สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย นับแต่ได้ก่อตั้งมา
ได้ดำเนินงานด้านต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการ
จัดตั้ง กิจกรรมที่สมาคมได้ดำเนินการไปแล้วมีมากมาย
เช่น

1. จัดการอบรมวิชาบรรณารักษศาสตร์ให้แก่บรรณารักษ
กรในห้องสมุดโรงเรียนและบรรณารักษกรในห้องสมุดเฉพาะ
ต่าง ๆ กิจกรรมนี้ได้เริ่มจัดมาตั้งแต่ พ.ศ. 2498 ซึ่งในระยะ
แรกนั้นเนื้อหาวิชาการอบรมแบ่งเป็น 3 หมวด ได้แก่
หมวดที่ 1 การเลือกหนังสือ การเตรียมหนังสือให้
ข็ม และการบริการแก่ครูและนักเรียน
หมวดที่ 2 การจัดหมู่หนังสือและการทำบัตรรายการ
หมวดที่ 3 การดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียน รวม
การซ่อมหนังสือและการจัดนิทรรศการหนังสือ

การอบรมจะจัดอบรมแยกหมวด ผู้อบรมสมัครได้
ครั้งละหมวด ๆ ละไม่เกิน 30 คน ในปีหนึ่งเปิดอบรมครั้ง
เดียวตอนปิดเรียนภาคแรก เวลาอบรม 10 วัน ผู้ที่อบรมขอ
หลักสูตรต้องมาอบรมถึง 3 ปี

ต่อมาปี 2512 ได้เปลี่ยนวิธีการอบรมใหม่ โดยเลือก
มาอบรมในช่วงเวลาปิดภาคปลายใช้เวลาไม่น้อยกว่า 38
วัน และขยายเนื้อหาออกเป็น 5 หมวด คือ

หมวดที่ 1 การบริหารและดำเนินงานห้องสมุดโรง
เรียน

หมวดที่ 2 การเลือกหนังสือ

หมวดที่ 3 การจัดหมู่และทำบัตรรายการ

หมวดที่ 4 บริการตอบคำถาม

หมวดที่ 5 การสอนให้นักเรียนรู้จักวิธีใช้ห้องสมุด

มีการประเมินผลผู้รับการอบรม ผู้ผ่าน 50 เปอร์เซ็นต์
ของคะแนนจะได้รับวุฒิบัตรรับรอง

การอบรมลักษณะเช่นนี้ได้รับความสนใจจากหน่วยงานต่าง ๆ มาก จนในปี 2522 สมาคมฯ ต้องขยายการอบรมออกไปในต่างจังหวัดด้วย คือที่ปัตตานี และเชียงใหม่

2. เสนอให้บรรณารักษารักษาศาสตร์ไว้ในหลักสูตรวิชาชุดครู ระดับ ป.กศ. และ พ.ม. กระทรวงศึกษาธิการ ได้รับหลักการนี้ เมื่อพ.ศ. 2507 และได้มอบให้สมาคมฯ เป็นผู้จัดการอบรมทั้งระดับ ป.กศ. และ พ.ม. จนกระทั่งปี 2514 ทางสมาคมฯ จึงโอนการอบรมนี้ไปให้กรมการฝึกหัดครูและครูสภาดำเนินการเอง

3. จัดประชุมสัมมนาทางวิชาการ ทุก ๆ ปีทางสมาคมห้องสมุดฯ จะจัดให้มีการประชุมใหญ่สามัญประจำปีในเดือนธันวาคม ในปีแรก ๆ กิจกรรมการประชุมไม่มีอะไรมาก นอกจากการพบปะกันของสมาชิกและการรับทราบกิจการของสมาคม ต่อมาในปี 2503 จึงริเริ่มให้มีการประชุมทางวิชาการควบคู่ไปด้วยเพื่อช่วยให้สมาชิกได้รับทราบวิชาการใหม่ ๆ ทางด้านบรรณารักษศาสตร์ และก็ได้จัดในลักษณะเช่นนั้นทุกปีมาจนกระทั่งปัจจุบัน

4. จัดพิมพ์เอกสารทางวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ สมาคมห้องสมุดฯ ได้ดำเนินการจัดพิมพ์วารสารห้องสมุดเพื่อเผยแพร่ข่าวสารในสาขานี้ให้แก่สมาชิกและผู้สนใจทั่วไป ได้จัดพิมพ์ตำรา หนังสือที่เป็นคู่มือในการปฏิบัติงานห้องสมุดออกมาหลายสิบเล่ม ได้จัดพิมพ์หนังสือสำหรับเด็กออกมา 26 ชื่อเรื่อง หนังสือแปลสำหรับเด็ก 16 ชื่อเรื่อง (ข้อมูลถึงเมษายน 2528)

5. จัดทำมาตรฐานของห้องสมุด สมาคมห้องสมุดฯ ได้ให้ความร่วมมือกับสถาบันที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดทุกประเภทเพื่อกำหนดมาตรฐานของห้องสมุดในด้านอาคาร

สถานที่ ทรัพยากรอุปกรณ์ อัตรากำลังทรัพยากร การให้บริการ และงบประมาณอุดหนุน เพื่อประกอบการพิจารณาคุณภาพปริมาณของห้องสมุดให้เหมาะสมสำหรับมาตรฐานของห้องสมุดประชาชนได้ประกาศใช้เมื่อปี 2508 และห้องสมุดโรงเรียนได้ประกาศใช้เมื่อปี 2511 สำหรับห้องสมุดมหาวิทยาลัยกำลังดำเนินการและสำหรับห้องสมุดประชาชนกับห้องสมุดโรงเรียนก็กำลังปรับปรุงมาตรฐานใหม่เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน และจะเสนอประกาศใช้ต่อไป

6. การจัดประกวดห้องสมุดดีเด่น ทุกปีสมาคมห้องสมุดฯ จะประกาศให้รางวัลห้องสมุดดีเด่นโดยให้ทั้งบรรณารักษ์และผู้บังคับบัญชา เพื่อเป็นการกระตุ้นให้หน่วยงานต่าง ๆ ได้กระตือรือร้นในการปรับปรุงห้องสมุดให้ได้มาตรฐานโดยเร็ว

7. การจัดงานสัปดาห์ห้องสมุด สมาคมห้องสมุดได้ริเริ่มโครงการสัปดาห์ห้องสมุดขึ้นเมื่อปี 2519 และขอความร่วมมือไปยังห้องสมุดทุกแห่งให้จัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการแนะนำห้องสมุด แนะนำวิธีใช้ห้องสมุดส่งเสริมให้สนใจในการอ่าน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาตนเองและบ้านเมือง ซึ่งห้องสมุดต่าง ๆ ก็ให้ความร่วมมือด้วยดีตลอดมา และมีการจัดกิจกรรมนี้อย่างแพร่หลายทุกปี กิจกรรมนี้จะจัดประมาณเดือนสิงหาคม

8. งานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ เมื่อปี 2515 เป็นปีหนังสือสากล องค์การยูเนสโกได้ประกาศเชิญชวนให้ทุกประเทศจัดกิจกรรมอันเป็นการส่งเสริมเรื่องหนังสือ รัฐบาลไทยในขณะนั้นจึงได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นชุดหนึ่งชื่อว่า คณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ เพื่อจัดงานปีหนังสือแห่งชาติ ทางคณะกรรมการฯ ได้มอบหมายให้สมาคมห้องสมุดจัดทำโครงการงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติขึ้น ทางสมาคมฯ จึงได้จัดงานขึ้นเรียกว่า งานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ครั้งแรกจัดที่โรงละครแห่งชาติ สังคีตศาลา และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์โดยมีกิจกรรมการจำหน่ายหนังสือ การอ่านวิจารณ์หนังสือ การนิทรรศการ การอภิปรายและสนทนาเรื่องเกี่ยวกับการเขียนการอ่านหนังสือ และต่อมา

ในปี 2516 ก็เริ่มมีการประกวดหนังสือเพื่อส่งเสริมให้มีการผลิตหนังสือดี ๆ และรางวัลดังกล่าวก็มีมาจนกระทั่งปัจจุบัน

รายนามนายกสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ตั้งแต่เริ่มตั้งสมาคมฯ จนถึงปัจจุบัน (2497 - 2528)

1. นางแม่แก้ว ชวลิต พ.ศ. 2497 - 2499, 2507-2508, 2514 - 2515, 2516 - 2517
2. นายเล็ก ไชยวสุ (ถึงแก่กรรม) พ.ศ. 2500
3. คุณนิลวรรณ ปิ่นทอง พ.ศ. 2501 - 2502

4. นายจุน ประภาวิวัฒน์ (ถึงแก่กรรม) พ.ศ. 2503 - 2504

5. คุณวิญจวน อินทรกำแหง พ.ศ. 2505 - 2506, 2509 - 2510, 2518 - 2519

6. นางนิตยา จุฑามาศย์ พ.ศ. 2512 - 2513

7. นางสาวสุทัย ฤทธิยะโพธิ์ พ.ศ. 2520 - 2521

8. นางนวนิศจ์ อินทรามะ พ.ศ. 2522 - 2523

9. ม.ฉ.จ้อย นันทิวชิรินทร์ พ.ศ. 2524 - 2525

10. นางสาวนิตยา พีรานนท์ พ.ศ. 2526 - 2527

11. นางแม่แก้ว ชวลิต พ.ศ. 2528 -

พวา พันธุ์เมฆา

บรรณานุกรม

- ห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ สมาคม สมาคมห้องสมุดฯ 25 ที่ระลึกในงานฉลองครบรอบ
25 ปี ของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย กรุงเทพฯ 2522, 208 หน้า
30 ปี สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ กรุงเทพฯ 2527, 316 หน้า